

R. 822 (p. Chr. 69) se uccise Otone cu mâna sa. Vitelliū veni la Roma, se recunoscù de cōtră senatū, și re-îpî summe neauđite pentru spesele mesei selle. Legiunile din Palestina cari erà occupate eu unū resbellū în contra Judanilorū, prochiămară imperătoriiū pre ducele lorū Vespasianu. Cândū se respândi fama acēsta, mai tōte legiunile și provinciele delăssară pre Vitelliū, care se și uccise în luna lui Decembre a. R. 822 (p. Chr. 69), înainte de ce adjunse Vespasianū la Roma. In timpulū acestorū resbelle civili se turbură Illuriculū, Gallia vacillă, Suevii, Sarmatii și Dacii se scullară asupra Romanilorū. Vespasianū chiămă în Italia legiunile din Illuricū și din Pannonia. Sarmatii și Jassugii se offeriră Romanilorū într'adjutoriū; regii Suevilorū și ai Quadilorū se căstigară în partea Romanilorū. Cu tōte acestea, Dacii veđindū lucrurile turburate, trecură Dunăria după datina lorū, și coprinsară castrele coorțilorū romane, înse cândū erà se ocupe și alle legiunilorū, adjunse Muccinū cu legiunea VI, și puçinū după aceea veni Fonteiiū Agrippa din Asia, care se numi propretoriū Moesiei.

VIII.

Vespasianu.

Titu Flaviū Vespasianū luă tōte mesurile spre a restabili imperiulū cellū ruinatū de cōtră usurpatorf. Ellū restabili disciplina între militari și ordinea în finanție, finl restaurarea cetății, și o mai înformosețiă prin edificie magnifice, precumū forulū pazei și amfiteatrulū Flaviū, restitul senatului drepturilo

selle celle vechie, și mări autoritatea lui prin adaugerea membrilor și depărtarea celor nedemni; favori toate institutele folositoare, încuragiă artile și științele (salarisă professorii de retorică), ellu însuși dede esemplu de moralitate rigoroasă și de parsimonia așă de mare, încâtă acésta mai că degeneră une ori în avarițiă.

Vespasianu însărcină pre fiu seu Titu se domitejie rescólla Judaniloră cari appucasseră armele încă suptă domnia lui Nerone; acésta se termină prin derimarea Ierusalimului la anulă R. 823 (p. Chr. 70). Rescólla Bataviloră suptă conducerea lui Claudiu Civile, la care luară parte și semințiile germane celle de a stânga Renului și chiară popórele gallice, n'avu successu durătoriu, din lipsa de unire și de înțelegere. Resbellulu britanicu se reînnou de cătră Juliū Agricola, care câstigă pre Britanni prin blândeție și dreptate ca se primescă cultura romană.

La Dunăriă M. Plautiu propretorulă Moesiei frânse pre Daci și pre ceilalți barbari cari se versaseră asupra provinciilor romane, și strămută la 100,000 de ómeni în Moesia, și i făcù tributari Romaniloră.

Vespasianu murì la anulă Romei 832 (p. Chr. 79), și lăssă succesoriu pre fiulu seu Titu, omă dotatū de la natură cu celle mai formóse calități cari le desvoltă de la suirea sa pre tronū, și și merită numele de *amor et deliciae generis humani*; ellu fu imperătoriulu cellu mai nobile allū Romei, dară nu domni mai multū de doi anni, și fu răpitū de mórte. Pre timpul lui erupse Vesuviulu pre neasteptate, și causă cea mai terribile stricățiune, accoperì cu lavă Erculanulu și cu cenușiă Pompeii. În Roma se escă

unŭ incendiŭ care ținŭ trei zile, și totŭ atunci se născŭ în cetate o pestilénția urrîtă care scurtă și vieția lui Titu.

XIV.

Domitianu.

După mórtea lui Titu, urmă în imperiŭ frate seu Domitianu, care la începutŭ domni destullŭ de bine, înse în periodulŭ mai de pre urmă reproduse timpurile lui Nerone. Cu o deșertățiune copillărescă uni o risipire nemărginită care lŭ dusse la oppressiuni și la cruđimŭ; perdŭ timpulŭ ucciđîndu musce, și cu o vanitate ridiculă pretinse ca se se numescă domnŭ și deŭ (domne-deŭ). Agricola prefăcuse Scoția în provinciă romană pîno la Edinburgŭ, cândŭ se rechiămă de Domițianu cellŭ rosŭ de suspiciune. Tiranulŭ însuși interprinse o expedițiune în Germania în care prefăcŭ în provinciă Suevia cea de multŭ confederată cu Roma, și construi vallulŭ mărginariŭ între Renŭ și Dunăriă. Cu mai reu successŭ se bătŭ în contra Dacilorŭ, cari infestară din nouŭ marginele imperiului suptŭ regele lorŭ Dura. Acesta voindŭ a oppune Romanilorŭ unŭ brațiu mai tare și mai interprinđitoriŭ, se lăssă de domniă, și învesti cu dînsa pre Decebalŭ, omulŭ cellŭ mai agerŭ și mai preceputŭ la arme dintre Daci. Decebalŭ se înțellesse cu Pacorŭ regele Parțilorŭ, și se unŭ cu Sarmății și cu Catții în contra Romanilorŭ. Domițianŭ trâmise pre consulariulŭ Oppiŭ Sabinŭ în contra Dacilorŭ, înse acesta fu bătutŭ și nemicitŭ de cōtră

Daci. După dînsulü trämise pre Fuscu prefectulü corşilorü pretoriane, care avü totü aceeaî sörte, — ellü se îngropâ într'o pădure dacică. — Acumü Domiţianü înterritatü prin atâte perderi, determinâ se plece în personă în contra ferocilorü inimici, inse merse numai pîno în Moesia, şi ocollo se arruncâ în braşiele plăcerilorü şi alle desfrânărilorü, şi trämise cu ostile pre Julianü asupra Dacilorü. Acesta ordinâ ca fiă-care militariü se şi scriă numele pre scutü, ca se se cunnöscă totü insulü cumü se pórtă. După aceea trecü în Dacia şi atacâ armata cea numerosă la Tape, şi o tăiâ înfricoşiatü. Vezina care erä allü doile după Decebalü, vedîndü că nu póte scăpă viu, se prefacü mortü, şi apoi nóptea fugi la ai sei. Decebalü temëndu-se ca Romanii se nu i ocupe reşedinşia, ordinâ se taie arborii pîno în trunchiü, şi se le împună arme, ca aşiä Romanii din depărtare se crédă a fi mulşime de militari, şi se nucteşie a se apropiä. Stratagama acésta avü successü. Romanii se retrasserä.

Domiţianü supperatü pre Quadî şi pre Marcomani, că-ci nu i au datü adjutoriü în contra Dacilorü, uccise pre Depuţaişii acestora, cari venisserä în Pannonia se cérä pace. Atuncî Marcomanii înterritaşii împressurarä şi băturä pre Domiţianü. Ellü vedîndu-se strîmtoratü trämise nunşii la Decebalü ca se lü chame se facă pace. Decebalü trämise pre frate seu Diege se tracteşie cu împatoriulü. Acesta reşede Romanilorü pre câşiva captivi, şi cerü o mare summă de bani, afară de acésta mai mulşii fabricatori de arme şi de alte lucruri necesarie pentru rébellü şi pentru commodităşile vieşii şi unü stipendiü annu-

ale foarte însemnată. Domițian se învolă la toate acestea, ba dede regelui și o diademă, ca și cum elli l-ar încoronă și i ar lăssă țerra din grația sa. După aceea se întorse la Roma și triumfă de Daci și de Catti, și luă numele de Dacică (învingătoriul allu daciilor), Însoțenția acēta a tirannului află destui lingușitori cari se lă mărăscă, dară și satyrici cari se lă batjocorēscă, a. R. 847 (p. Chr, 94). După mai multe fapte crunte Domițian și propuse se uccidă și pre soția sa Domiția, înse acēta descopri lucrul, și precipită stîngerea lui. Ellu se uccise în 18 Septembrie a. R. 849 (p. Chr. 96) în etate de 45 de anni, după ce a domnit 15 anni, mai multu ca tirannă effeminatū și fricosū, de cātū ca imperatoriū. Cu dînzul se stînsē familia Flaviilor.

CARTEA II.

Dela mōrtea lui Domitianū pîno la declinarea imperiului supțu Aureliū Commodū.

I.

Nerva.

După unū periodū de 80 de anni în care imperiul romanū de la mōrtea lui Octavianū, fu guvernatū mai totū de ómenī rei și flacci (cu puține escepțiuni, a lui Vespasianū și a fiului seu Titu), urmă unū periodū de fericire supțu cincī imperatori înțelepți, valinți și amatori de umanitate. La mōr-